

מבוא כללי בבניית יחידת הפנמה

בבואנו לבנות "קומת הפנמה" של התלמידים בסוגיה, עלינו לזהות את הערך המרכזי העולה ממנה, את הדילמה המונחת בה על מורכבויותיה, ו"למצוא את הגשר" של הרלוונטיות לחיי התלמידים שלנו.

שאלות למורה טרם הכנת שיעור:

לב השיעור:

- מהו "לב הסוגיה"?
- איך נושא זה רלוונטי לחיי תלמידיי? או לחילופין, איזה אופק חדש הוא יכול לפתוח בפניהם?
- אילו דילמות ערכיות עולות מהחומר הנלמד? באיזו דילמה אבחר להתמקד?
- האם הנושא/הדילמה הזאת מעניינת אותי?

מיומנויות:

- כיצד אלמד את התלמיד לבטא את דעתו האישית תוך התבססות על הידע התורני?
- כיצד אפתח אצל תלמידי יכולת הבעת עמדה מורכבת ומנומקת?

מתודות:

- כיצד אבהיר את הנושא והדילמה ואוודה שהיא תובן ע"י כלל התלמידים?
- כיצד אצור שיעור שיש בו גם לימוד וגם שיח אישי?
- איזו מתודה תעזור לי ליצור דיון פורה בכיתה?

תלמוד תורה ונשיאת אישה (קידושין דף כט עמוד ב)

הצעה ליחידת הפנמה

השאלה המונחת בבסיס הסוגיה: נישואין תחילה או לימוד תורה תחילה, יכולה להיות מובנת רק ע"י הבנת הערך המרכזי של לימוד תורה המצוי בבסיס הסוגיה. האם התלמידים שלנו מכירים מציאות של מסירות טוטאלית ללימוד תורה? איך נוכל לקרב את הנושא לליבם? מלבד חלק הפתיחה והסיום, המערך יחולק לשניים. החלק הראשון יעסוק בנושא ההתמסרות ללימוד תורה, וחלקו השני של המערך יעסוק בדילמה העולה מן הסוגיה.

א. פתיחה- יצירת קשב.

1. דיון בכיתה:

א. למי מהם יש עיסוק משמעותי בחיים שהוא מתמסר אליו? (ספורט, נגינה\ לימודים\ הדרכה וכד').
נוסיף ונשאל:

- מהם הדרכים שעליו לנקוט כדי להגיע להצלחה בתחום?
- על מה הוא מוכן לוותר כדי להצליח בתחום זה?
(נרשום את תשובותיהם על הלוח).

2. **צפייה בסרטון קומי:** הדייט הכושל של גדליה: נראה את הסרטון של הדייט הכושל של גדליה מ"שאבבניקים". (מה מרגיז את הבחורה בדייט? אפשר לשים לב שהבחור לא מדבר בסרטון הקצרצר על לימוד התורה, אלא בעיקר מדבר בהרחבה ובפרוט על המשימות שלא יעשה בבית... מאוד שונה כנראה מדבריו של הר' עובדיה לאשתו.)

<https://www.youtube.com/watch?v=7Ocm0buPEcw&feature=youtu.be>

ב. העמקה-לב הסוגיה:

1. נפתח את הסוגיה בגמרא- נברר עם התלמידים מהו הערך המרכזי העומד בבסיס הסוגיה שלפנינו.

מדוע חכמים מגסים כ"כ לדייק מתי נכון להינשא? הערך המרכזי בסוגיה הוא לימוד התורה, ומועד הנישואין נבחן בסוגיה עפ"י מידת הפרעתם או נחיצותם של הנישואין ללימוד התורה. (הערה-מובן

שהתורה רואה גם בנישואין ערך מרכזי, אין מדובר כאן בשאלה אם להינשא או לא, אלא מתי להינשא).

2. נביא בפני התלמידים את פרקי אבות פרק ו משנה ו – דרכים שהתורה נקנית בהם. נבקש מכל תלמיד לבחור שתי דרכים מתוך הרשימה ולהסביר מדוע הן חשובות כדי לקנות תורה. נכתוב את תשובותיהם על הלוח.
(ניתן להשוות בין הרשימה הזו לרשימה שכתבנו עם התלמידים בפתיחה לגבי עיסוק מרכזי בחיים שלהם.)

3. נשאל- האם הם מכירים מציאות של התמסרות גדולה לתורה בחיים שלהם, של בני משפחתם?

נביא בפניהם את הסיפורים על הר' מרדכי אליהו, הרבנית מרגלית יוסף וכן סיפורים על בחורים צעירים שדבקו בתורה בגבורה- אלירו פרץ (יש לבחור קטע נבחר מהסרט), הדר גולדין, ועוד. המורה יכול להוסיף סיפור אישי על הלימוד שלו.

סיפור 1: הר' מרדכי אליהו:

כאשר גבר העוני בירושלים, היו צריכים ממש מסירות נפש כדי לשלוח ילדים ללמוד תורה, כי הורים רבים נאלצו להעזר בילדיהם בפרנסה. סיפר אחיו הגדול של הרב, המקובל רבי נעים בן אליהו שליט"א כי היו כמה צדיקים בעלי ממון בירושלים שביקשו לעודד את הילדים ולדרבן אותם ללימוד התורה הקדושה, והיו עורכים מבחנים ומבצעים שונים והיו מחלקים לילדים דמי כיס. היו ילדים שנאלצו לרכוש בכסף הזה עוד פרוסת לחם, היו ילדים שהיו קונים בפרוטות אלו ממתק "חלקום", אבל היה ילד אחד שבכל מבצע כזה היה מקבל סכום גבוה והיה קונה בכסף הזה.. מים! ולא סתם מים, אלא מים קפואים-קרח. אותו הילד היה הילד שברבות הימים נקרא הר' מרדכי אליהו, היה רוכש בכסף חצי בלוק קרח כדי שיוכל ללמוד בעזרתו תורה. כיצד לומדים תורה באמצעות חצי בלוק קרח? מניחים את גוש הקרח בתוך גיגית מים ובתוכה מניחים רגליים יחפות, כך אי אפשר להרדם. היה הילד מרדכי מניח את רגליו בתוך המים הקפואות ולומד תורה עד השעות הקטנות של הלילה, כדי שלא ירדם ויוכל ללמוד במרץ ולהרויח שעות נוספות של לימוד תורה.

סיפור 2: "תורה בקמח": מרגלית יוסף: מתוך הספר "באשר תלך" עמ' 82-84.

חשיבות הסיפור לדיון היא הוספת הצד השני- האשה המוסרת את נפשה על תורתו של בעלה.

סיפור 3:

<https://www.youtube.com/watch?v=aZtZTDC5sps&feature=youtu.be>

מתוך הסרט על אלירו פרץ - יש לבחור מתוך הסרט את הקטע המדבר על לימוד התורה של אלירו.

אחרי שטעמנו מעט מהי מסירות נפש איתה נקנית תורה, נוכל להיכנס לדילמה המוצגת בסוגיה.

ג. העמקה בדילמה:

1. נציב את הדילמה: האם ללמוד תורה קודם או להנשא קודם?

כלי מתודי להצגת דילמה: "הכסא החם"

נעמיד בכתה שני כסאות- כסא " בעד דחיית גיל הנישואין" וכסא "נגד דחיית גיל נישואין"; נבקש שני נציגים שישבו על כסאות אלו וייצגו את דעתם בעימות זה כנגד זה. ברגע שמסתיימות טענות לתלמיד שיושב על כסא, מוזמן תלמיד אחר להחליף אותו במקומו ולהמשיך לייצג את הדעה שעל הכסא עליו התיישב. יפה יעשה המורה שיקשור את הטענות שישמעו בכתה לדברים הנאמרים מפי ר' יוחנן, ר' שמואל, רש"י, תוספות וכד'. ("או, הנה תלמיד שמצטרף ל"פני יהושע" ומנמק כמוהו.. ואתה מבית המדרש של רבנו תם.. " כך הופכים את דיוני הגמרא והראשונים לחיים בכתה.) נמשיך את מתודת הכסא החם בדילמות המוכרות להם בהם המציאות מעמתת בין שני ערכים משמעותיים(האם כדאי לסטודנט לרפואה בתחילת לימודיו או לבחור שנמצא באמצע מסלול של סירת מטכ"ל לצאת לדייט עם בחורה שמציעים לו כבר הרבה זמן) ניתן להדגים דילמות נוספות, בהם הדוגמא אינה דווקא נישואין, אלא ערכים נוספים בחיים המתנגשים במציאות החיים במטרה מרכזית (האם סטודנט לרפואה צריך להתנדב בזמן הלימודים בארגון חסד. האם בחורה בשרות לאומי צריכה לשלב לימודים במדרשה). הדילמות מחדדות את ההבנה שהחיים מורכבים, שעל התמסרות טוטאלית משלמים מחיר כאשר ערכים נוספים נאלצים להמתין ולהצטמצם, ומאידך שבנ"א שונים זה מזה וגם מציאות החיים שלהם שונה ועליהם להביא בחשבון את המורכבות והשונות כדי לבחור נכון. (בני בבל מול בני א"י).

ד. סיום

1. נקריא לתלמידים את מכתבו של בן גוריון לפולה אשתו. נשאל אותם במה דומה המציאות המתוארת במכתב לסוגיה בגמרא.

ארבעה חודשים לאחר מכן עזב הבעל הטרי את ארצות הברית ויצא לבריטניה כדי לפעול להקמת הגדודים העבריים בצבא הבריטי. כעבור חודשיים הוא כתב לאשתו מכתב:

ווינדזור, 25.6.1918

יקירתי,

היום נתקבלו שני מכתבייך מ-22 ו-23 ביוני. אין את צריכה להתנצל לפניי על שאת מספרת לי על בדידותך וצערך. בוודאי לא יעלוז לבבי כשאני קורא מכתב כזה, אבל לא את, אלא אולי אנוכי צריך לבקש סליחה. את עשית כבר למעניי הכל, ואני בינתיים עזבתך במצב לא מאושר, וכל סבלך בא לך בגללי. כלום את צריכה להרהר אם מותר לך לשפוך לפניי שיחך? לשם מה שאלה זו? מי אני ומי את? כלום אינך חלק ממני, ואני לא חלק ממך? כלום כאבך אינו כאבי? כלום איני עצוב כשאת עצובה? האין עובר עליי כל מה שעובר עליך?

יודע אני, פוליה יקרה, כי לפעמים את חושבת שאילו אהבתי אותך יותר, לא הייתי עוזב אותך עתה. האמיני לי, יקירתי, כי רק באשר את עוד לא מכירה אותי די, יכול רעיון כזה לעלות בראשך. היודעת את שאני אוהב אותך כאהבת אישה ואחות, אם וילד, כי את בשבילי אהובה ואישה, אם ואחות, ואם ילד שלי. כל העדין והענוג בליבי התמזג באהבתי אלייך, אבל יש עוד משהו גדול וקדוש, שהוא בעיניי גדול וקדוש מכל אשר בעולם, והניע אותי לעזוב אותך זמנית, ואת כבר יודעת מה הדבר הזה. מן הנמנע הוא שאת תראי אותי בעיניי - עוד יבוא יום ותוכלי זאת! אבל עלייך להאמין לי, שאני עשיתי מה שהייתי חייב לעשות, בדעתי איזה מחיר את תשלמי בעד המעשה שלי, ובדעתי מה גדול יהיה סבלך. אלוהים בשמיים יודע בכמה עולים לי סבלותייך, וכמה יקרה ואהובה את עליי!

1. שאלות הפנמה לסיום: כתיבה אישית של התלמידים:

- האם יש ערך מרכזי שתמצא להתמסר אליו בחייך?
- האם יש מחירים שתהיה מוכן לוותר עבורו?
- כתוב שלוש החלטות שיהוו עבורך מצפן בדרך להשגת המטרה.